

Uppdaterad 18 feb 2007 00:50

"Påhittade fakta om könsbiologi utgör missbruk av forskarroll"

Göteborgsläkare: Nervcellsforskaren Annica Dahlströms tes att mäns och kvinnors hjärnor är väsensskilda handlar enbart om privata åsikter. Stor uppståndelse har väckts kring professor Annica Dahlströms idéer om kvinnors och mäns plats i samhället. Hon hävdar exempelvis att IQ-tester är manipulerade till kvinnans fördel, att pappor av biologiska skäl inte kan vårda spädbarn och att feminism är oförenlig med biologin. Men långt ifrån att stödjas av vetenskapliga fynd består Dahlströms "fakta" om biologiska könsolikheter enbart av hennes egna åsikter som hon inte sakligt kan belägga. Därför har hon missbrukat sin ställning som forskare, skriver läkaren Agnes Wold och tre av hennes kolleger.

Annica Dahlström är professor i histologi och neurobiologi vid Göteborgs universitet och känd för sin forskning om nervceller. På senare år har hon luftat konservativa idéer om kvinnors och mäns plats i samhället. I boken "Könet sitter i hjärnan" (2007) blandar hon pedagogiska skildringar av hjärnans uppbyggnad med åsikter om att jämställdhet är omöjlig och rentav farlig för barnen.

Vi har läst boken och funnit svag eller obefintlig vetenskaplig grund för många av Annica Dahlströms påståenden. Nedan skall vi granska hennes huvudteser.

1) Mäns och kvinnors hjärnor är väsensskilda till struktur och funktion.

Dahlström redogör noggrant för könsskillnader i hjärnans uppbyggnad. Män har i genomsnitt något större hjärnor; kvinnor har något mer grå substans. Förutom avgränsade områden i hypotalamus som skiljer sig i storlek beroende på könsidentitet och sexuell läggning, är hjärnan dock väldigt lik mellan individer och mellan könen.

Dahlström hävdar att kvinnor har fler förbindelser mellan hjärnhalvorna och därmed bättre simultankapacitet än män. Den senaste sammanställningen av studier (så kallad metaanalys), visar dock inga könsskillnader i hjärnbalkens storlek eller form.

Mer väsentligt än hur hjärnorna ser ut är hur de fungerar. Man finner inga, eller mycket små skillnader mellan könen i intellektuella prestationer, förutom att män i genomsnitt har bättre förmåga att föreställa sig hur tredimensionella föremål ser ut från olika håll. Att kvinnor skulle vara överlägsna män i verbal kommunikation, vilket Dahlström påstår, saknar däremot vetenskapligt stöd, liksom påståendet att män skulle vara bättre på matematik. Män och kvinnor presterar lika bra i de flesta undersökningar av matematisk förmåga. När någon skillnad ses är den oftast till flickors/kvinnors förmån.

2) IQ-tester är manipulerade till kvinnornas fördel.

Dahlström hävdar att man på 1950-talet började manipulera IQ-tester för att dölja männens överlägsenhet. Denna konspirationsteori tyder på att hon saknar kunskap om testernas historia och funktion.

IQ-testerna uppfanns som ett pedagogiskt instrument i början av 1900-talet. Syftet var att förutsäga barns förmåga att klara skolarbete. Testfrågor som visade skillnader mellan könen (åt någotdera hållet) utestlöts redan från början. Man kan alltså lika väl säga att IQ-testet manipulerats för att gynna män som att det orättmätigt gynnar kvinnor. IQ-testet är inget biologiskt fenomen utan ett test som utvecklats av människor

i ett visst syfte. I fråga om det som IQ-testet utvecklades för att mäta förmåga att klara studier är flickor som bekant överlägsna pojkar i de flesta skolsystem.

3) Pappor kan inte vårda spädbarn och försök till jämställdhet leder till skilsmässor.

Pappor är inte lämpade att ta hand om spädbarn, menar Dahlström och hänvisar bland annat till för dålig känsel i fingertopparna, dålig hörsel och begränsat synfält.

Det finns faktiskt vetenskapliga studier där man undersökt pappors fingertoppskänsla för sina barn, även om de saknas i Dahlströms referenslista. Trots ögonbindel, näsklämma och hörselskydd kan en majoritet av pappor identifiera sina egna nyfödda barn efter endast en timmes umgänge, bara genom att känna på deras händer.

I studier av kommunikationen mellan barn och föräldrar ser man att både mammor och pappor anpassar röstläget - pratar babyspråk - och imiterar barnets jollerljud, varvid barnet härmar tillbaka. Mäns hörsel är alltså tillräckligt bra för att uppfatta barnets signaler. Enligt Dahlström gör mäns begränsade synfält att de inte kan uppfatta barn eller dammråttor. Vore det så förstår inte vi varför de tillåts vara piloter, taxichaufförer eller flygledare.

Annica Dahlström hänvisar ofta till studier av råttor. Men till och med råtthannar utvecklar ett omvårdande beteende om de exponeras för nyfödda råttungar, faktiskt lika bra som honor som inte själva fött ungar. Detta visades redan 1967 i en klassisk studie publicerad i tidskriften Science. Att föräldrabetende är hormonstyrt är alltså en myt omvårdnad framkallas av kontakt med hjälplösa små knyten och är en produkt av våra hjärnor. Dahlström tror att "rättvisetvånget" - att även män skall sköta hushållssysslor trots att deras nervsystem inte lämpar sig för detta - leder till skilsmässor. Där har hon fel jämställdhet skyddar mot skilsmässor. Forskaren Livia Oláh har studerat SCB:s levnadsundersökning och visat att risken för skilsmässa är 30 procent lägre i familjer där båda föräldrarna tar ut föräldraledighet än i familjer där pappan avstår.

4) Mammor skall vara hemma minst tre år dagis är skadligt för barnen.

Annica Dahlström menar att kvinnor bör stanna hemma minst tre år. Brist på mammakontakt leder till individer som är osäkra, aggressiva, stresskänsliga och löper ökad risk för alkohol- och drogmissbruk. Hon drar dessa slutsatser med hänvisning till djurförsök av "maternal deprivation". Denna försöksmodell innebär att djurungar får ligga ensamma och hungriga och pipa på ett kallt burgolv. Att jämföra detta med situationen för barn som vistas på dagis eller med sina fäder är både dumt och elakt mot pappor och förskollärare.

Vetenskapliga studier visar tvärtom att dagis från ettårsåldern gynnar både matematiska, språkliga och sociala förmågor hos barnet. Ju tidigare start i förskola, desto större effekt och resultaten står sig efter kontroll för social bakgrund. Umgänge med pappan gynnar också barns intellektuella utveckling enligt både svenska och internationella studier.

Att dagens mödrar inte tagit hand om sina barn tillräckligt har lett till ökad förskrivning av antidepressiva läkemedel till unga, menar Dahlström och nämner i samband med detta att "media rapporterar att antalet självmord bland unga ökat markant under det senaste decenniet". Dahlström insinuerar alltså att mammor genom att yrkesarbeta skulle driva sina barn till självmord en fruktansvärd anklagelse. Om Dahlström hade bemödat sig att gå till officiell självmordsstatistik i stället för till vaga medieuppgifter hade hon sett att självmordstalen bland unga varit stabila det senaste decenniet.

5) Karriärkvinnor har testosteronpåverkade hjärnor.

Annica Dahlström hävdar att långvarig stress under graviditeten leder till höga testosteronnivåer i mammans blod, vilket gör att hjärnan hos ett kvinnligt foster i hennes mage blir mer maskulin. Hon menar att detta är vad som hänt henne själv och många andra i 40-talistgenerationen ("Tack, mamma!" med hennes egna ord). Därför gällde regeln om att vara hemma tre år med barnen inte henne, vilket ju var tur eftersom hon kanske inte kunnat göra en så lysande karriär om hon själv levte som hos lär.

Vi har varken i Annica Dahlströms referenslista eller i medicinska och psykologiska databaser hittat några studier av stress och testosteronnivåer hos gravida kvinnor. Trots förfrågan har hon inte heller upplyst oss om var hon hämtat påståendet.

6) Feminism är oförenlig med biologin.

Annica Dahlström hävdar att feminister vill undanhålla biologiska fakta från allmänheten. Vi hävdar i stället att Annika Dahlström uppfunnit "fakta" som saknar vetenskaplig täckning för att stödja sina egna privata åsikter och därmed missbrukat sin ställning som forskare.

En forskare måste redovisa vetenskapliga fynd på ett korrekt sätt, vare sig hon kommunicerar med allmänheten ("populärvetenskap") eller med andra forskare. Det är rentav ännu viktigare att tala sanning för lekmän, eftersom dessa har mer begränsade möjligheter att själva granska sanningshalten i vetenskapliga utsagor. Vi anser att Annica Dahlström har brutit mot denna självklara etiska regel.

CECILIA CHRAPKOWSKA

Läkare, Sahlgrenska universitetssjukhuset

JOHAN LUNDIN KLEBERG

Psykologstudent, Göteborgs universitet

LYDIA MELCHIOR

Doktorand i farmakologi, Göteborgs universitet

AGNES WOLD

Läkare, docent i mikrobiologi och immunologi,
Göteborgs universitet

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.